

НОВИЙ ПРАВОПИС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Український правопис —

система загальноприйнятих правил, які визначають способи передавання мовлення на письмі.

Український правопис має понад тисячолітню історію і охоплює періоди *від давньоукраїнської писемності до сучасного правопису*, що формувався під впливом різних політичних процесів та мовних традицій.

Правопис складається з трьох підсистем: *графіки* (букв, якими позначають найтипівіші звуки), *орфографії* (закономірностей поєднання букв для передавання на письмі звукового образу української мови) і *пунктуації* (розділових знаків, за допомогою яких позначають змістове й інтонаційне членування висловленої думки).

Мовознавець Василь Німчук виокремлює три умовні, але важливі етапи в історії становлення нашого правописного кодексу:

- I. Давньокиївський (X–XIV ст.).
- II. Староукраїнський (остання чверть XIV–XVIII ст.).
- III. Новоукраїнський (XIX–XXI ст.).

Основні етапи розвитку:

1. **До XX століття.** Правопис був нерегульованим, базуючись на старослов'янських і церковнослов'янських зразках, хоча вже тоді були спроби його реформувати, як-от діяльність Тараса Шевченка.
2. **1918–1921 роки.** (Правопис ВУАН – Всеукраїнської академії наук): перший офіційний правопис, що діяв за часів УНР та згодом був адаптований в УРСР.
3. **1928 рік.** ("Скрипниківка" або Харківський правопис): ухвалений за участі представників різних українських земель. Це був соборний правопис, що ліг в основу стандартизації української мови.
4. **1933 рік.** "Скрипниківку" визнали "націоналістичною" і затвердили новий правопис, що розпочав процес штучного зближення української мови до російської, який тривав десятиліття. Комісія, крім питань української наукової термінології, розглянула правопис і кардинально його

переробила, відкинувши «штучне відмежовування української мови від російської мови, спростивши правопис, ліквідувавши націоналістичні правила цього правопису, що орієнтували українську мову на польську, чеську буржуазну культуру». Унаслідок таких орфографічних реформ українська мова втратила свої самобутні характеристики, ознаки, якими вирізнялася з-поміж інших слов'янських мов. Наша мова змушена була «зодягати» чуже орфографічне вбрання. З української мови прибрали літеру г, кличний відмінок тощо.

5. **Сучасний правопис.** Сучасний правопис шукає баланс між мовною традицією та сучасним станом мови. Досі в Україні користувалися правописом, ухваленим ще 1989 року (1993р.). У 2019 році було затверджено новий український правопис, який скасував деякі норми "радянського" правопису, що базувалися на зближенні з російською мовою, а також повернув деякі правила зі "скрипниківки". Цей правопис виграв усі судові справи, які проти нього порушували противники декомунізації та прихильники правопису 1993 року.

З 2019 року українська освітня система працювала в умовах адаптації до нової редакції правопису. Протягом цього часу вчителі, учні та автори підручників використовували оновлені правила паралельно зі старими нормами, що було частиною офіційного перехідного періоду. У 2024 році сплив п'ятирічний перехідний період для чинного Українського правопису, затвердженого Постановою Кабміну № 437 від 22 травня 2019 року. Відтоді старі норми вважаються нечинними та помилковими. 1 березня 2026 року Національна комісія зі стандартів державної мови ухвалила рішення № 47, яким затвердила "Український правопис" у статусі Державного стандарту. Це означає, що етап добровільного пристосування до змін завершено. Вихід цього стандарту має на меті фінальне впорядкування норм, що виникли під час їх практичного застосування. Цей документ є базовим орієнтиром для кожного учасника освітнього процесу.

БУЛО - СТАЛО

ПРАВОПИСНІ НОВАЦІЇ 2019

✚ зміни до правопису

! ДИРЕКТИВНА НОРМА

(та, що без варіантів)

! ВАРІАТИВНА НОРМА

(можна і так, і так)

ДИРЕКТИВНІ НОРМИ

ЙОТУВАННЯ ПОВЕРТАЄТЬСЯ

• Проект, проєкція, законопроект

(так само як ін'єкція, траєкторія, об'єкт та інші)

БУЛО	СТАЛО
Проект, проєкція, фойє	Проект, проєкція, фое

1. Латинський корінь **-ject-**, запозичений з європейських мов, переважно з німецької, передаємо з є: **проект, проєкція, проєктор** (як **траєкторія, об'єкт**) (§ 126).

!!! Коли в словах іншомовного походження немає звука [j] перед [e], треба, як і раніше, писати й вимовляти е: **алое; каное; поезія; радіоелектроніка; фотоелемент** тощо.

2. Новий правопис скасовує винятки *Гоя, Савоя, Фейєрбах, майя, фойє* із зайвою буквою й, бо в мовах-джерелах у таких словах подвійний й не вимовляють і не пишуть.

Пишемо без й слова **Ісая, Гоя, Соєр, Хаям, Феєрбах, Савоя; гуаява, маракуя, секвоя, фое, феєрверк, еті** й подібні (§ 126).

!!! Коли в іншомовних словах є подвоєний звук [j], перед йотованою голосною вставляємо букву й: **Петер Сійярто** (угорською Péter Szijjártó), **Реджеп Тайїп Ердоган** (турецькою Reser Tayyip Erdoğan).

БЕЗ ПОДВОЄННЯ ПРИГОЛОСНИХ - КК-

- Дікенс, Тékерей, Бéкі
- Ск -[к] - к: Ді́кенс, Ді́кінсон, Джéксон, Тékерей, Бéкі, Бúкінгем, Бі́смарк, Брjúкнер, Брóкес, Ламáрк, Штóкмани, Стокго́льм, Рудбек, Шéрлок.

1. Буквосполучення **ск**, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [к], відтепер відтворюємо однією українською буквою **к**: *Дікенс, Текерей, Бекі, Букінгем* (§ 128).

!!! Подвоєння **кк** зберігаємо у власних назвах кельтського походження, де формант **Mac, Mc** поєднується з основою, що починається на [к], у тих випадках, коли за традицією їх пишемо як одне слово: *Маккартні* (McCartney), *Маккензі* (Mackenzie), *Маккінлі* (McKinley).

Також подвоєння зберігаємо в загальних назвах, що утворені від власних назв такого типу: *маккартизм* (McCarthyism).

НАПИСАННЯ РАЗОМ:

мінісукня, віцепрезидент, ексміністр,
вебсайт

- архі-, архи-, бліц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-: *архіскладний, гіпермаркет, екстраклас, макроекономіка, мікрохвілі, мультимільйонер, преміумклас, супермаркет, топменеджер, топмодель, ультрамодний, флешінтерв'ю.*

- слова з першим іншомовним компонентом **анти-, контр-, віце-, екс-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-**:

БУЛО	СТАЛО
Поп-музика, веб-сторінка, прес-конференція, екс-президент	Попмузика, вебсторінка, пресконференція, експрезидент

- **Але увага:** якщо такі іншомовні компоненти приєднані до власного імені, то їх пишемо з дефісом: *пан-Європа, псевдо-Фауст.*

1. Пишемо разом слова з першою іншомовною частиною, що визначає кількісний (вищий від звичайного, дуже високий або слабкий, швидкий тощо) вияв чого-небудь (§ 35): *бліцновини, блицопитування, максісукня, мідіспідниця, флешпам'ять, артгалерея.*

2. Разом пишемо слова з першим іншомовним компонентом **анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, унтер-, штабс-**: *антинауковий, віцеспікер, лейбмедик, оберпрокурор, унтерофіцер, штабскапітан.*

3. Разом пишемо слова з першим іншомовним компонентом: **абро-, авіа-, авто-, агро-, аеро-, аква-, алко-, арт-, астро-, аудіо-, біо-, боди-, боді-** (перед голосним), **веб-, геліо-, гео-, гідро-, дендро-, екзо-, еко-, економ-, етно-, євро-, зоо-, ізо-, кібер-, мета-, метео-, моно-, мото-, нарко-, нео-, онко-, палео-, пан-, пара-, поп-, прес-, псевдо-, смарт-, соціо-, теле-, фіто-, фолк- (фольк-), фоно-** тощо; так само слова з компонентами **іно-** (іншо-, інако-), лже-: *артдиректор, бодіарт, вебадреса, екосумка, економклас, прессекретар.*

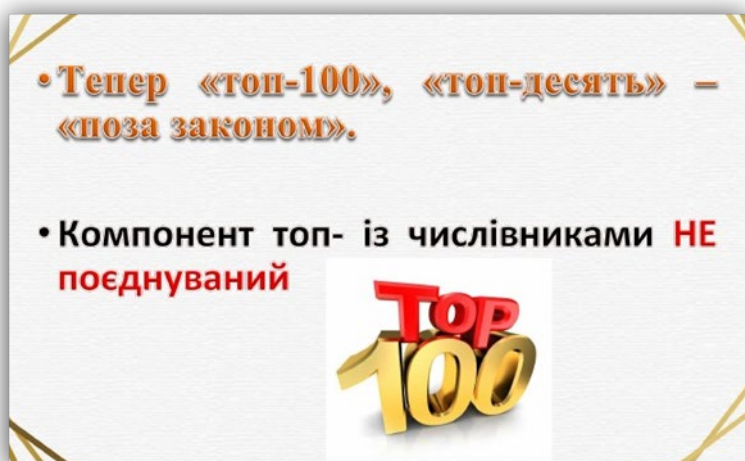
!!! З власною назвою або аббревіатурою такі компоненти треба писати з дефісом: *Супер-Шмідт; мікро-ЕОМ, міні-ПК, флеш-BIOS, «Анти-Дюринг», екс-Югославія; анти-АВН, екс-НДР, псевдо-Фауст.*

4. Уточнення щодо **архі-** / **архи-**.

Префікс **архі-** вживаємо в іменниках і прикметниках: *архімільйонер, архіважливий.*

У назвах церковних звань, титулів та чинів уживаємо префікси **архи-** та **архі-**: *архимандрит і архімандрит, архиєпископ / архієпископ* та ін. (§ 31).

Вживання “архі-”, “архи-” у назвах церковних звань	
БУЛО	СТАЛО
архієрей архістратиг	архієрей і архиєрей архістратиг і архистратиг

5. **Топ-** треба замінювати на правильний варіант:

✗ Топ-5 онлайн-курсів.

✓ Рейтинг п'яти онлайн-курсів.
(§ 35).

6. У компоненті власних назв **-стріт** пишемо з літерою **і**: *Бейкер-стріт, Волл-стріт, Фліт-стріт.* Із загальними назвами компонент **стріт-** пишемо з літерою **и**: *стрітфуд, стритарт, стритфото.*

7. Разом пишемо у формі прикметників: **півлітровий, півгодинний, піввідерний** (§ 36).

пів хвилини, пів яблука, пів Києва
(пишемо нарізно без дефіса),
але одним словом як цілісне поняття
півострів, півзахисник, півмісяць

«Невідмінюваний числівник **пів** зі значенням “половина” з наступним іменником - загальною та власною назвою у формі родового відмінка однини пишемо окремо: пів **я**ркуша, пів **о**гірка, пів **о**строва, пів **я**щика, пів **я**ми, пів Європи.

Якщо ж **пів** із наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття й не виражає значення половини, то їх пишемо разом: пів**я**ркуш, пів**д**ень, пів**з**ахист, пів**к**оло, пів**к**уля, пів**мі**сяць, пів**б**ерт, пів**о**вал, пів**о**стрів».

Новий правопис пропонує вживати, але не робить обов'язковими фемінітиви. Від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі (наприклад, назв професій і посад):

- суфікс **-к-** найуживаніший:

дизайнерка, директорка, міністерка, президентка, посолка – рекомендують

використовувати для ділового та розмовного мовлення, **пані посол** – традиційний, стилістично нейтральний варіант, який часто використовується в дипломатичному протоколі;

- суфікс **-иц-(я)** потрібно приєднувати насамперед до основ на **-ник** та **-ень**: **порадниця, заступниця, керівниця, працівниця**;

- суфікс **-ин-(я)** сполучаємо з основами на **-ець** та приголосний: **майстриня, психологиня, соціологиня**;

- суфікс **-ес-** рідковживаний: **дияконеса** (§ 32).

ФЕМІНІТИВИ

БУЛО

НЕ БУЛО правил
творення
фемінітивів

СТАЛО

1. Утворюємо фемінітиви за допомогою суфіксів **-к-, -иц-, -ин-, -ес-** :

- авторка, студентка;
- верстальниця;
- кравчиня, філологиня;
- поетеса, патронеса.

Зауважте! Не від усіх іменників чоловічого роду можна утворити фемінітиви: **мер, екстрасенс, посол** . Краще використовувати такі варіанти, як **пані посол, пані мер** тощо.

РОСІЙСЬКІ ПРИЗВИЩА

Донск**ОЙ** → Донськ**ИЙ**
Трубецк**ОЙ** → Трубецьк**ИЙ**

ВИНЯТОК *Лев Толст**ОЙ***

Прикметникові закінчення слов'янських прізвищ, що в мові оригіналу закінчуються на **-ой**, пишемо з **-ий**: *Донський, Трубецький, Крутий*. Але *Лев Толстой* (§ 144).

ЗМІНИ В ОКРЕМИХ СЛОВАХ

св**я**щенник
(як пиш**ь**менник)

Св**я**твечір

Було	Стало
О'Генрі	О. Генрі
Д'Артаньян	д'Артаньян
тонно-кілометр	тоннокілометр
людино-день	людинодень
штрих-код	штрихкод

Було	Стало	Було	Стало
ріелтор	ріелтор	Олегу	Олегу і Олеже
діез	діез	Ігор е , Ігор о вич	Ігор ю , Ігор я , Ігор ь ович
ді е реза	ді є реза	Лазар е , Лазар о вич	Лазар ю , Лазар я , Лазар ь ович
хос п іс	гос п іс	хімі о терапія	хімі і терапія хімі є терапія
золотовалют н ий	золото-валют н ий	хабар а	хабар я

На початку складних слів (прикметників, іменників) перші чотири числівники мають форми **одно-, дво-, три-, чотири-**: *дво**т**ижневий, три**в**ідсотковий, чотири**я**русний, дво**п**оверховий* (§ 35).

Двоактний, двоокис, двооксид, двоопуклий, двоосьовий, триатомний, триокисень, чотириосьовий

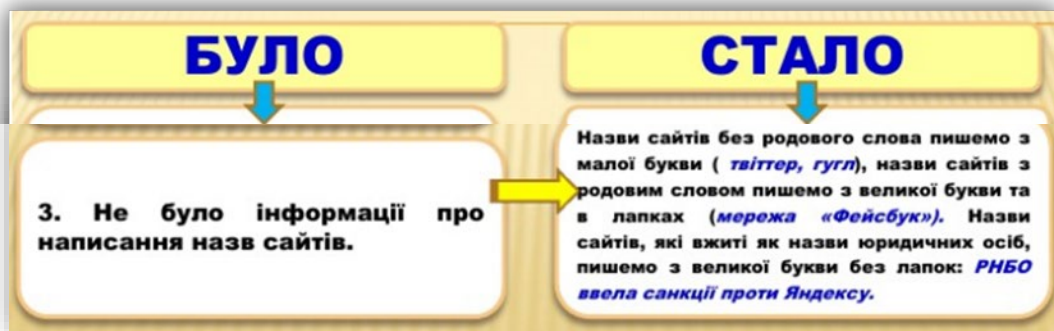
- – а не «двох-», «трьох-», «чотирьох-», як раніше, перед наступним А чи О).
- -якщо наступна частина є числівником чи співвідносним іменником:
двохсотий, трьохтисячний, чотирьохмільйонний, чотирьохмільярдний; двохсотріччя, трьохсотріччя, чотирьохсотріччя.

1. Назви інтернетних сервісів, що належать до II відміни, у родовому відмінку однини мають закінчення -у, -ю:

інстаграму, телеграму, фейсбуку, ютубу (§ 82). *Імейл*, залежно від значення, у родовому відмінку однини набуває закінчень -а або -у: *імейла* (поштова скринька, адреса, електронний лист) – *імейлу* (система електронної пошти).

інстаграму, телеграму,

Пишемо без лапок з маленької літери як загальні назви (*фейсбук, інстаграм*) або з великої без лапок як власні назви

(офіс *Фейсбуку* розташований.., компанія *Гугл* оголосила про...). З родовим словом пишемо з великої букви та в лапках: *мережа «Фейсбук», енциклопедія «Вікіпедія», система обміну повідомленнями «Вайбер»*, а назви, ужиті для позначення юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок: *Представники мережі «Фейсбук», яка належить Фейсбуку, написали пост у фейсбуці.*

2. У слові *фейсбук* тепер зафіксовано два наголоси: *фейсб^ук* і *ф^ейсбук*.

У назвах найвищих державних посад та державних свят України всі слова (крім родових означень) пишуться з великої літери для підкреслення особливого статусу (§ 52).

- Слова «**ви**», «**ваш**» тощо завжди пишемо з малої літери, якщо тільки це не лист із персональним зверненням до однієї особи з виявом особливої ввічливості.
- Унормоване написання слів «**Ви**», «**Ваш**» тощо з великої літери: це робиться тільки як форма ввічливості у звертанні до однієї конкретної особи в листах, офіційних документах тощо, адресованих безпосередньо цій людині – але в текстах іншого характеру літера завжди мала.

Повідомляємо Вам..., Вітаємо Вас..., у відповідь на Ваш запит... (§ 60).

1. У звертаннях форму кличного відмінка набувають обидва слова: *пане лейтенанте, брате Петре, лікарю Ігорю, побратиме Іване.*

Але *сер, сір, зер* у кличному відмінку мають таку саму форму, що й у називному (§ 87).

2. У звертаннях, що складаються із загальної назви та чоловічого прізвища, у форму кличного відмінка прізвище можна ставити, а можна й не ставити: *друже Максименку і друже Максименко, пане Ковалю і пане Коваль* (§ 87). Але у звертаннях до жінок форму кличного відмінка завжди мають і загальна назва, і прізвище: *пані Гаркуше, поетко Забашто* (§ 74).
3. Прізвища прикметникового походження, що закінчуються на **-ів (-їв), -ов, -ев (-єв), -ин, -ін (-їн)**, у кличному відмінку можуть мати закінчення **-е**: *Щоголеве і Щоголів, Глібове і Глібов, Гуляєве і Гуляєв, Степанишине і Степанишин* (§ 87).

!!! Тепер жіночі імена іншомовного походження, що закінчуються на губний або м'який приголосний, **відмінюємо**:

Ізабелъ – (до) Ізабелі, Ізабелі, Ізабелъ, Ізабеллю, (на) Ізабелі, Ізабеле;
Зейна́б – (до) Зейна́бі, Зейна́бі, Зейна́б, Зейна́б'ю, (на) Зейна́бі, Зейна́бе;
Етель – Етелі; Жізелъ – Жізелі; Мішель – Мішелі; Ніколь – Ніколі;
Сесіль – Сесілі (§ 140).

!!! Написання деяких географічних назв по-іншому

Було	Стало
<p>Польське, словацьке й чеське е, яке наявне в географічних назвах із суфіксами -ц-, -іц-, -иц- та виражає множину, зберігається і ці географічні назви не відмінюються: <i>Кельце, Кошице, Лідице, Пардубице</i></p>	<p>Передаємо закінченням -і з відповідним граматичним значенням: <i>Кельці, Кошиці, Лідиці, Пардубиці</i>. Ці географічні назви відмінюємо: <i>Кошиці – Кошиць, Кошицям...</i> (§ 149).</p>

СТАЛО

Іншомовний звук [h]

Н переважно передається літерою **Г**: *гінді, гектар, гербарій, госпіталь*. За традицією в окремих словах [h] і фонетично близькі до нього звуки передаємо буквою **х**: *хобі, хокей, хол*.

Звук [h] передаємо буквою г: *госпіс, гостел, Гарвард, Гельсінкі*, окрім деяких європейських слів (*хобі, хокей, хол, холдинг*) та всіх слів східного походження (*джихад, моджахед, характері*) (§ 122).

БУЛО	СТАЛО
<p>На початку слова пишеться і, а не и</p>	<p>И пишемо на початку :</p> <p>1) вигуку (частки) ич, дієслова ИКАТИ та похідного іменника ИКАННЯ;</p> <p>2) деяких назв іншомовного походження: Ич-оба, Кім Чен Ин, ир.</p>
<p>Увага! Паралельне написання з і та и мають слова ірій та ірод: ірій і ирій, ірод і ирод.</p>	

На початку деяких слів можна писати **и**: **ич який хитрий, ийбен, Кім Ир Сен.** (§ 2).

Слово **індик** пишеться тільки з **і**, інших варіантів немає.

Скорочені назви одиниць вимірювання пишемо без крапок:
Б - байт, **Вт** - ват, **г** - грам, **га** - гектар, **кг** - кілограм,
км - кілометр, **дм** - дециметр, **кБ** - кілобайт,
кВт - кіловат, **л** - літр, **м** - метр,
мм - міліметр, **см** - сантиметр, **т** - тонна, **ц** - центнер.

грн (гривня), **млн** (мільйон), **млрд** (мільярд), **трлн** (трильйон), **сmt** (селище міського типу)

Важливо! У випадку усічення крапка зберігається дол. (долар), коп. (копійка), тис. (тисяча).

!!! Запроваджено новий розділовий знак – це скісна риска (/) (§ 165).

Її ставимо в таких позиціях:

- В офіційно-діловому та науковому стилях — як розділовий знак між однорідними членами речення та в інших подібних випадках у значенні, близькому як до єднального (= і), так і до розділового (= або) сполучників (з можливістю переважання в різних контекстах то одного, то іншого з цих значень): **складна інтонація оклику / питання, системність / несистемність мовних явищ.**
- На позначення року, що не збігається з календарним: у **2018/2019 навчальному році** (без відступів до і після скісної риски).

3. Уживаються також комбіновані єднально-розділові сполучники **і/або**, рідше **та/або** (без відступів до і після скісної риски): **порушення авторського і/або суміжних прав**.
4. На позначення співвідношення яких-небудь величин, параметрів: **співвідношення курсу гривня / долар**.
5. У графічних скороченнях – без відступів до і після скісної риски:
- а) замість словосполучень та інших сполучень слів і складних слів (іменників і прикметників): **р/р** (розрахунковий рахунок), **п/п** (по порядку: № п/п);
- б) у позначеннях складених одиниць виміру: **км/год** (кілометр на годину).

ВАРІАТИВНА НОРМА

2. ВАРІАНТИ

(допускається правописна варіантність)

• СЛОВА ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

БУЛО	СТАЛО
Гуллівер, Гете, Гонгадзе, Гарсія	Гуллівер і Гуллівер, Гете і Гете, Гонгадзе і Гонгадзе, Гарсія і Гарсія

Звук **G, g** можна передавати через **Г, г** у запозичених власних назвах для наближення до мови-оригіналу: **Гетель і Гетель, Вергілій і Вергілій** (§ 122).

Але **гуґл**, а не **гуґл** (§ 54).

- аудієнція і авдієнція, лауреат і лавреат, аудиторія і авдиторія
- **Au** – **ау**: *па́уза і па́вза, фа́уна і фавна*.

БУЛО	СТАЛО
Пауза, фауна, аудиторія, аудієнція, лауреат	Павза і пауза, фавна і фауна, авдиторія і аудиторія, авдієнція і аудієнція, лавреат і лауреат

У словах, що походять із давньогрецької й латинської мов, буквосполучення **au** можна передавати як **ав** і **ау**: **аудіо і авдіо, аура і авра, аудит і авдит** (§ 131).

КАФЕДРА І КАТЕДРА, ЕФІР І ЕТЕР, МІФ І МІТ, БОРИСФЕН І БОРИСТЕН

• **Th - т:** антологія, антропологія, аптека, астма, бібліотека, католицький, театр, теорія, ортодокс, ортопедія, Амальтея, Прометей, Тékля, Таїсія, Теодор.

• **Ф :** анафема і анатема, дифіра́мб і дитира́мб, ефі́р і ете́р, Ма́рфа і Ма́рта, Фесса́лія і Тесса́лія та ін.

БУЛО	СТАЛО
Кафедра, міфологія, ефір, Афіни, анафема	Катедра і кафедра, мітологія і міфологія, етер і ефір, Атени і Афіни, анатема і анафема

Буквосполучення **th** (літера **θ**) у словах грецького походження можна передавати літерами **т** і **ф**: **орфографія і ортографія, міт і міф, логарифм і логаритм, марафон і марафон** (§ 123).

В інших мовах передається через **т**: ether (англ.), eter (пол.); cathedra (англ.), katedra (пол.); myth (англ.), mit (пол.)

ВАРІАНТНІ ФОРМИ РОДОВОГО ВІДМІНКА

Слова III відміни (жіночий рід з 0 закінченням- любов, радість):

- **ра́дості й ра́дості; писемно́сті й писемно́сти;**
- **любо́ві й любо́ви, смерті й смерти;**

БУЛО	СТАЛО
Безкрайно́сті, меншо́сті, свіжо́сті, радості	Безкрайно́сти (безкрайно́сті), меншо́сти (меншо́сті), свіжо́сти (свіжо́сті), радості (радості)

У родовому відмінку іменників III відміни можемо писати закінчення **-и** та **-і**: **крови й крові, осени й осені, соли й солі, незалежності й незалежності, честі й честі** (§ 95).

- Назви міст у родовому відмінку можуть мати закінчення **-у (-ю)** та **-а (-я)**: **Амстердаму і Амстердама, Лондону і Лондона, Парижу і Парижа, Чорнобилю і Чорнобиля, Ліверпуля і Ліверпулю, Мадрида і Мадриду**.
!!! Окрім назв міст із суфіксами **-ськ-, -цьк-, -ець-, -ів- (-їв-), -ев- (-єв-), -ов-, -ин- (-ін-), -ач-, -ич-,** елементами **-бург-, -град- (-город-), -піль- (-поль-), -мир-, -слав-:** **Трускавця, Києва, Борисполя, Львова; Харкова, Житомира** (§ 82).
- Чоловічі прізвища, що закінчуються на **-ин, -ін, -їн,** у давальному відмінку мають закінчення **-у** та **-ові**: **Яковишину та Яковишинові, Палладіну та Палладінові, Ільїну та Ільїнові** (§ 83).